

**„Post-socialism, neo-liberalism – old and new gendered societies and Policies” –
Beszámoló az IGU Commission on Gender and Geography konferenciájáról
(2009. május 22–24., Szeged–Temesvár)**

„Gendered societies and policies” – már a címet sem könnyű „visszafordítani”. Nemcsak a „gender” – azaz társadalmi nemek – nehézkesen hangzó magyar megfelelője miatt, hanem azért is, mert több mint három évtizeddel a nemek földrajza/feminista földrajz világszerte jellemző térhódítása után Magyarországon (s az egész posztoszocialista régióban) még mindig nem igazán került be a földrajzi gondolkodásba ennek a társadalomelméleti megközelítésnek/kutatási területnek a fogalomrendszere. Már csak ezért is kivételes jelentőséggel bírt, hogy még ha húsz évvel is az államszocializmus bukása után, de sikerült megtartani az első olyan nemzetközi interdiszciplináris konferenciát Kelet-Közép-Európában, ahol nemcsak hogy a figyelem irányult elsősorban erre a régióra, de először találkozott – mások mellett – végre egymással is egy tucatnyi olyan itt élő geográfus, aki legalább egyszer kísérletet tett már a nemekkel kapcsolatos társadalmi kérdések tanulmányozására.

A találkozás, a kapcsolatépítés fontosságát mindjárt a helyszínek (Szeged–Temesvár) kiválasztásával is igyekeztünk tudatosítani. Az IGU *Commission of Gender and Geography* konferenciájának a Regionális Kutatások Központja Alföldi Tudományos Intézete, a Szegedi Tudományegyetem Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszéke, a Temesvári Nyugati Egyetem Földrajz Tanszéke és a Szegedi Akadémiai Bizottság volt a társszervezője, illetve szponzora. A külföldi szakmai körökben megnyilvánuló érdeklődés, s a rendezvény visszhangja magáért beszél. A mintegy 50 regisztrált résztvevő 13 országból érkezett, Új-Zélandtól Mexikóig. Olyan neves professzorok is jelen voltak, akik kifejezetten azért jöttek el, hogy bennünket meghallgassanak, „rólunk” tanuljanak. Sikerről szóló beszámolók jelentek meg rendezvényünkről az IGU, az *International Network for Learning and Teaching in Geography* hírleveleiben és a *Feministisches Geo-Rundmail*-ban. Kérdés, hogy a hazai szakma – ha a „részvételével” nem is, de a magyarországi geográfusoknak a kelet-közép-európai gender-földrajzban betöltött úttörő szerepe elismerésével – mennyire könyveli el sikernek ezt az IGU-rendezvényt.

Már csak a 20. évforduló apropóján is, úgy gondoltuk, az alkalom és a helyszínek kiváló lehetőséget kínálnak egy olyan interdiszciplináris tanácskozás megrendezésére, melynek célja, hogy:

1. fórumot biztosítson geográfusoknak és a „tér, hely, környezet” kérdései iránt érdeklődő más társadalomkutatóknak a posztoszocializmus és neoliberalizmus feminista megközelítésű kritikai értékelésére;
2. lehetőséget adjon a különböző régiókban, országokban élő nők és férfiak mai mindennapi tapasztalatairól szerzett ismeretek kicserélésére;
3. feltárja e társadalmi modellek gender-dimenzióinak sajátos geográfiáit.

Hogy e sorok írója „önkritikával” kezdje: komolyabb áttörést a posztoszocializmus, neoliberalizmus földrajzi elméleteiben nem tudunk itt sem elérni, s ez a konferencia is azt igazolta, hogy – egy-két kivételtől eltekintve – van még mit tanulnunk az angol–amerikai képzésben szocializálódott geográfusoktól arról, hogyan lehet saját előadásainkat, kutatási témáinkat eredményesen hozzáilleszteni egy tanácskozás (esetleg kötet, tematikus

folyóiratszám) meghirdetett témájához. Ezek persze lehettek szubjektív elvárások is, mert a vitában elhangzottakból, s a szünetekben folytatott jóízű beszélgetések alatt is kiderült, a posztmodern, sőt posztstrukturális irányzatok terjedésével jó néhányan nem is törekednek többé-kevésbé átfogó magyarázatok keresésére: a térfolyamatok megértésében egyre fontosabb szerepe van különböző csoportok, egyének élettapasztalatai megismerésének, közvetítésének. Talán épp a sokszínű megközelítés, a nemek földrajza erősségeként elismert kvalitatív módszerek, köztük a narratíva vagy a jelenlévő irodalmároktól is „elleshető” szövegelemzések szolgáltatják a legtöbb újdonságot, különösen a rendkívül nagy segítségünkre lévő szegedi és temesvári egyetemi hallgatók számára.

Több előadást hallhattunk a társadalmi nemi viszonyok által meghatározott „tértermelésről”, férfiak és nők munkaerő-piaci részvételéről, a politikai-gazdasági folyamatok nemekre gyakorolt hatásairól. Igazodva azonban a feminista földrajz újabb trendjeihez, melyek szerint a nőket korántsem csak passzív, hanem aktív szereplőknek is kell tekinteni, legalább ilyen hangsúlyt kapott a „társadalmi válaszok”, a megélhetési stratégiák vizsgálata. Kutatási tárgyként kerültek elő a hagyományosan használt térkategóriák, így városok és falvak, régiók vagy országok, de hallhattunk magán- és közterekről, az ellenállás tereiről, sőt a materiális mellett szimbolikus terekről is. A külföldi résztvevők is kiemelték, mennyire fontosnak tartják, hogy szép számban voltak jelen más diszciplínák képviselői is: nyitó előadásra a szociológus Szalai Júliát sikerült megnyernünk. Inspiráló gondolataiban a nem, osztály, etnikum összefüggéseinek és kelet-közép-európai problémáinak keresztül kapcsolódott össze a „posztoszocializmus a neoliberalizmussal”. Aki azonban távoli világokra, empirikus eredményekre volt kíváncsi, indiai törzsi társadalmakról vagy például tadzsik szervezett házasságok résztvevőiről ismerhetett meg más módon rendkívül nehezen elérhető adatokat, tényeket.

Ezek, illetve más feminista megközelítésű kutatások, általában távol állnak a „semleges tudomány” gondolatától. A társadalmi változások támogatásának céljával születnek, s mint ilyenek, az akadémiai-egyetemi intézményrendszer javítására is irányulnak. Ezt a szándékot követte, s a konferencia méltó befejezését jelentette az a temesvári panelvita, amelyben a neoliberális terekké váló egyetemek falai közt a tanításban, kutatásban, publikálásban helyet kereső gender-földrajz korlátairól és lehetőségeiről cseréltünk eszmét. A romló gazdasági körülmények között nagyobb szükség van a nyitottságra, kapcsolatrendszerekre, mint valaha. Hogy ebben a körben mindenki odafigyel a másokra, nincs helye a tekintélyelvűségnek, annál inkább a kölcsönös segítségnek, remélhetőleg azok számára is érzékelhetővé vált, akik először jelentkeztek be gender-földrajzi konferenciára. Szívesen látjuk őket máskor is!

Timár Judit, Békéscsaba